

Скуйбіда Олена,
К.т.н., доцент,
Національний університет «Запорізька політехніка»,
ORCID: 0000-0003-1488-8568

ТРЕТЯ МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТУ: ГРОМАДЯНСЬКА НАУКА ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

АНОТАЦІЯ. У роботі розглядається розвиток університетів у контексті їхньої третьої місії, яка може бути реалізована в тому числі через громадянську науку. Особливу увагу приділено ролі університетів у досягненні цілей сталого розвитку ООН. Дослідження підкреслює, що рейтинги університетів є важливим інструментом для моніторингу соціальної відповідальності, а також корелюють із громадянською наукою у сфері охорони навколишнього середовища. Висвітлено можливості університетів стати центрами просування сталого розвитку через активне залучення громадськості до наукових досліджень.

ABSTRACT: The work considers the development of universities in the context of their third mission, which can be implemented, including through citizen science. Particular attention is paid to the role of universities in achieving the UN's sustainable development goals. The study highlights that university rankings are an important tool for monitoring social responsibility and are also correlated with citizen science in the field of environmental protection. The possibilities of universities to become centers of promoting sustainable development through the active involvement of the public in scientific research are highlighted.

ВСТУП. Розвиток суспільства через розвиток громад та посилення їх співпраці з університетами належить до сфери впливу третьої місії університетів, яка, у свою чергу, підтримує дві інші основні місії університету – навчання і викладання та проведення наукових досліджень [1]. Соціальна місія університетів посилюється в суспільстві знань, коли знання стають основним надбанням, інструментом соціально-економічного та людського розвитку [2]. Реалізація третьої місії університету передбачає розроблення нормативних, організаційних, дослідницьких, проєктних, методичних та інших заходів, а також відповідне фінансування [3]. Можна припустити, що похідною від місії демократизації суспільства є місія громадянського служіння, яку називають третьою місією університету [4]. Згідно з концепцією «Університет 4.0» [5], університетами четвертого покоління є, зокрема, «екологічні університети», які зосереджуються на широкому суспільному впливі.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ. Здійснювався систематичний огляд літератури з виконанням таких етапів дослідження: постановка питань дослідження та визначення ключових слів, пошук літератури, відбір даних, описовий аналіз із використанням методів індукції, дедукції, наукового пізнання тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Соціальна відповідальність університетів може проявлятися у діяльності щодо поліпшення стану навколишнього природного середовища [6], прикладом якої є громадянська наука у сфері охорони навколишнього середовища. Такі університетські ініціативи як «сталий кампус» або «зелений кампус» мають широкий суспільний вплив, оскільки навчають студентів відповідальному та сталому споживанню, зменшують кількість відходів і поширюють передову практику щодо захисту довкілля поза межами університету [2].

В освітньо-науковому просторі ЄС акцентується увага на глобальній соціальній відповідальності закладів вищої освіти (далі – ЗВО), зокрема на ролі університетів у забезпеченні сталого розвитку та досягненні цілей сталого розвитку ООН (далі – ЦСР) [7]. Дані громадянської науки представляють нове джерело даних, яке можна використовувати для звітування та моніторингу ЦСР [8]. Результати досліджень [8] демонструють, що громадська наука робить найбільший внесок у моніторинг таких ЦСР як ЦСР 15 «Захист екосистем суші», ЦСР 11 «Сталий розвиток міст і громад»,

ЦСР 3 «Міцне здоров'я і благополуччя», ЦСР 6 «Чиста вода та належні санітарні умови», маючи потенціал до охоплення близько 33% індикаторів досягнення ЦСР.

Авторитетні світові рейтинги університетів також охоплюють питання внеску ЗВО в досягнення ЦСР та корелюють з упровадженням громадянської науки як елементу соціальної відповідальності університетів та механізму партнерства з громадськістю. Так, методологія рейтингу QS Sustainability [9] передбачає врахування таких складових як соціальний вплив (45%) і вплив на навколишнє середовище (45%). Рейтинг Times Higher Education [10] оцінює університети за їх внесок у досягнення ЦСР, пропонуючи як рейтинги впливу для окремих ЦСР, так і загальний рейтинг впливу (ЦСР 17 «Партнерство заради сталого розвитку» – 22%, а також три найкращі результати з інших ЦСР, по 26% кожний) для визначення сфер найбільшого впливу окремих університетів.

ВИСНОВКИ. Сьогодні університети мають значні можливості для того, щоб стати осередками просування сталого розвитку та соціальної відповідальності завдяки реалізації проєктів громадянської науки з екологічної тематики. Вивчення досвіду провідних світових університетів у визначенні й забезпеченні реалізації третьої місії через залучення широких верств населення до проведення досліджень є однією з передумов ефективної адаптації цих тенденцій в Україні та визначає перспективи подальшої наукової діяльності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нестерова М., Атнажева Л., Заможський А. Соціальні інновації та управління різноманіттям у співпраці університетів та громад. Вища освіта України [Інтернет]. 1 трав. 2023 [цитовано 19 жовт. 2024];(1):47-53. Доступно на: [https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2023.1\(88\).06](https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2023.1(88).06)
2. Orzhel O. University Social Mission in the Wartime under Knowledge Society. Int Sci J Univ Leadersh [Інтернет]. 18 серп. 2022 [цитовано 19 жовт. 2024];13:26-36. Доступно на: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2022-13-26-36>
3. Кравченко О.І. Digital Library NAES of Ukraine [Інтернет]. Шляхи реалізації третьої місії університету; [цитовано 19 жовт. 2024]. Доступно на: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740064/1/Шляхи%20реалізації%20третьої%20місії%20університету.pdf>
4. Курбатов С. Digital Library NAES of Ukraine [Інтернет]. Між національним та глобальним: місія університету на просторовому перехресті; [цитовано 19 жовт. 2024]. Доступно на: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/8752/1/spatial_intersection_kurbatov.pdf
5. Lifescience.pl [Інтернет]. Universities 4.0: New powerhouses for regional innovation and global impact? A Science|Business Special Report; лип. 2024 [цитовано 19 жовт. 2024]. Доступно на: <https://lifescience.pl/wp-content/uploads/2024/07/Raport-Uniwersytety-4.0.pdf>
6. Оржель О., Бойченко М., Петроє О., Литовченко О., Трима К., Шофолова Н., Червона Л., Бульвінська О. Політика та механізми реалізації соціальної відповідальності університетів України в умовах війни та під час повоєнного відновлення [Інтернет]. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України; 2023 [цитовано 19 жовт. 2024]. 128 с. Доступно на: <https://doi.org/10.31874/978-617-7644-62-9-2023>
7. Топалова С.О., Швидка О.Б. Соціальна відповідальність закладів вищої економічної освіти в контексті реалізації місії університету. Фінансово-кредитна діяльність [Інтернет]. 2020 [цитовано 19 жовт. 2024];2(33):585-92. Доступно на: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v2i33.207249>
8. Fraisl D., Campbell J., See L., Wehn U., Wardlaw J., Gold M., Moorthy I., Arias R., Piera J., Oliver J.L., Masó J., Penker M., Fritz S. Mapping citizen science contributions to the UN sustainable development goals. Sustain Sci [Інтернет]. 2 лип. 2020 [цитовано 19 жовт. 2024];15(6):1735-51. Доступно на: <https://doi.org/10.1007/s11625-020-00833-7>
9. Topuniversities.com [Інтернет]. QS Sustainability Rankings; верес. 2024 [цитовано 19 жовт. 2024]. Доступно на: <http://surl.li/hfryyh>
10. Timeshighereducation.com [Інтернет]. Top universities pursuing sustainable development goals in 2024; 2024 [цитовано 19 жовт. 2024]. Доступно на: <https://www.timeshighereducation.com/impactrankings>